

07.01.2025

करदात्याच्या गोपनीयतेला सर्वोच्च स्थान एडवोकेट किशोर लुल्ला

फ्युचर गेमिंग अँड हॉटेल सर्विसेस प्रायव्हेट लिमिटेडने राज्यातील लॉटरी व्यवसायावर बेकायदेशीरपणे कब्जा केल्याचा आरोप मेघालय सरकारवर केला होता. पुढे त्यांनी याबाबत अधिकृत तक्रार दाखल केल्यानंतर ईडीने सहा राज्यांमध्ये २२ ठिकाणी छापे टाकले होते. यात ईडीने रोख १२.४१ कोटी रुपये जप्त केले होते.

लॉटरी किंग म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या सॅटीयागो मार्टिन याच्या प्रकरणाची सुनावणी करताना सर्वोच्च न्यायालयाने नागरिकांच्या गोपनीयतेचे सन्मान करणारे निर्देश दिले आहेत. यापुढे तपास यंत्रणांना आरोपींचे फोन किंवा लॅपटॉप मधील डेटा कॉपी किंवा तपासता येणार नाही. सर्वोच्च न्यायालयाने अंमलबजावणी संचालनालयाला (ईडी) सॅटीयागो मार्टिन याचे कर्मचारी आणि नातेवाईकांच्या तपासा दरम्यान जप्त केलेल्या इलेक्ट्रॉनिक उपकरणांमधील डेटाचा तपास किंवा कॉपी करण्यास बंदी घातली आहे. न्यायमूर्ती अभय एस ओका आणि पंकज मिथल यांच्या खंडपीठाने १३ डिसेंबर २०२४ रोजी फ्युचर गेमिंग प्रकरणाची सुनावणी इतर संबंधित प्रकरणांसह करण्याचे आदेश दिले होते. फ्युचर गेमिंग च्या याचिकेत सूचीबद्ध केलेल्या चार प्रकरणांमध्ये ऑनलाईन इंडियाच्या कर्मचाऱ्यांनी ईडीच्या इलेक्ट्रॉनिक उपकरणांच्या मागणीला आव्हान देणारी याचिका आणि न्यूजक्लिक प्रकरणाचा समावेश आहे. ज्यामध्ये याचिकाकर्त्यांनी दिल्ली पोलिसांनी लॅपटॉप आणि मोबाईल जप्त केल्याच्या प्रकरणाला आवाहन दिले होते. या याचिकेत याचिकाकर्त्यांनी असा युक्तिवाद केला की आमच्या घटनात्मक आणि मूलभूत अधिकारांचे विशेषतः गोपनीय त्याच्या मूलभूत अधिकारांचे आर्टिकल १४, १९ आणि २१ (राईट ऑफ प्रायव्हेसी) याचे संरक्षण व्हावे. डिजिटल उपकरणावर संग्रहित केलेली माहिती व्यक्तिगत आणि एखाद्याच्या वैयक्तिक जीवनाविषयी अनेक गोष्टी उघड करणारी असते.

ईडीच्या खात्यासंबंधी जरी हा निर्णय दिलेला असला तरी तो सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय असल्यामुळे आयकर आणि जीएसटी खात्यांना देखील हा निर्णय लागू आहे. सर्च आणि सिझरच्यावेळी संबंधित अधिकारी दुकानात किंवा फॅक्टरीमध्ये आल्यानंतर सर्वप्रथम उपस्थित सगळ्यांचे मोबाईल काढून घेतात. तसेच कॉम्प्युटरचा सर्व डाटा कॉपी करून घेतात. काही वेळा तर डेस्कटॉप किंवा लॅपटॉप घेऊन देखील जातात. यापुढे हे करता येणार नाही असे सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालावरून वाटते.

इतकेच नाही तर ज्यावेळी जीएसटी अधिकारी तपासण्यासाठी येतात त्यावेळी व्यापाऱ्यांना व्हिडिओ शूटिंग देखील करून घेता येते. परंतु त्याला संबंधित अधिकारी नकार देतात. तरी या सर्व बाबी सर्वानाच माहिती असणे जरीचे आहे.